

Terrorisme og menneskerettigheter

Av og til kan man trenge glasskule eller andre hjelpemidler for å kunne spå om framtida. I dette tilfelle er det ikke nødvendig med noen remedier. Det kan allerede nå sies med sikkerhet at mange uskyldige mennesker vil komme til å lide og oppleve at deres "umistelige" menneskerettigheter krenkes som følge av nye lovregler vedtatt i terrorismebekjempelsens navn.

Noen av disse sitter allerede fengslet på amerikansk jord, innbragt etter de masseraid amerikanske myndigheter foretok etter de uhyrlige hendelsene den 11. september i fjor. Enkelte har av amerikanske myndigheter fått status som "enemy combattants", og kan ikke påberope seg amerikansk rett, så som retten til advokat i forsvarsøyemed. Andre sitter fengslet etter tilsvarende raid i andre land, gjerne med svakere rettsikkerhetsgarantier enn det mistanke om straffbare handlinger ellers utløser.

At menneskerettighetssituasjonen vil forverres i kjølvannet av terroristanslag er det historisk presedens for. Likeledes er det solid belegg for å hevde at historiens dom over de ekstraordinære tiltak vedtatt i terrorismebekjempelsens navn vil være svært kritisk.

På ett plan ligger den grunnleggende feil – både hos den politiske myndighet og opinionen – i en utbredt vilje til å dele ett vesentlig utgangspunkt med terrorens opp-

havsmenn: Hensikten helliger midlet. Når det kommer til bekjempelse av terrorisme er ikke lenger menneskerettighetene umistelige og universelle, men et gode som kan og bør unndras (potensielle) terrorister. En slik tankegang er selvfølgelig på kollisjonskurs med selve idegrunnlaget for menneskerettighetene.

Det er på denne bakgrunn fristende å konstatere at det her er lite nytt under sola. Men det vil nok være noe forhastet. For det første var terroranslaget den 11. september både større og mer spektakulært enn noe verden tidligere har sett, og dessuten utspilte det seg – gjennom fjernsynsbildene – for øynene på en tilnærmet global offentlighet. For det andre vil virkningene, i form av de tiltak som nå iverksettes i terrorismebekjempelsens navn, bli globale i en helt annen utstrekning enn det vi tidligere har sett. FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 av 28. september 2001 om bekjempelse av internasjonale terrorhandlinger bidrar til dette, sammen med blant annet regionale tiltak, som de vedtak som er fattet innen Europarådet og EU (f.eks. KOM/2001/521).

Overføringen av bekjempelsen av internasjonale terrorhandlinger til det nasjonale nivå gir samtidig statene anledning og legitimitet til å gi internrettslige regler rettet mot nasjonal politisk opposisjon og/eller inn-

stramning i asylpolitikken. Ifølge Human Rights Watch er det – i tillegg til USA og stater innen EU – eksempler på dette i følgende stater: Australia, Kina, Egypt, Hviterussland, India, Israel, Jordan, Kirgisistan, Makedonia, Malaysia, Russland, Syria, Usbekistan og Zimbabwe (<http://www.hrv.org/campaigns/september11/opportunism-whatch.htm>).

La oss derfor være litt tilbakeskuende, og kaste et skråblikk på noe av tidligere tiders terrorismebekjempelse.

Mot slutten av 1800-tallet ble det med bakgrunn i enkelte politiske attentater vedtatt såkalte "anarkist-lover" i en rekke land. Om den italienske anarkist og agitator Errico Malatesta (1853-1932) nevnes det i en biografi at han tilbrakte over ti år i fengsel – i all hovedsak som varetektsfange i påvente av rettergang. I Norge legitimerte den importerte anarkistfrykt blant annet at det i straffeloven av 1902 ble vedtatt et særskilt forbud mot offentlig forherligelse av straffbare handlinger. I debatten i Odelstinget gikk Johan Castberg skarpt imot forherligelsesalternativet i oppvigleribestemmelsen, og kalte den "et attentat paa ytrings- og trykkefriheten" (se Andorsen: Om straffbar oppvigling, TfR 1990, s. 485).

Perioden 1919-1920 i USA er blitt kalt "the Red Scare". I denne perioden kulminerte forfølgelsen i henhold til delstatlig "Criminal Syndicalist Legislation" og føderal oppvigleri- og antispiotasje-lovgivning med de såkalte "Palmer raids" (Palmer var Attorney General i USA). Raidene var rettet mot anarkistiske, syndikalistiske og kommunistiske organisasjoner over hele USA. Et par tusen personer ble arrestert, en rekke "agitatorer" ble deportert, og hundrevis ble dømt til fengselsstraffer opp til ti år for "kriminell syndikalisme" m.v.. Kriminell syndikalisme ble i lovgivningen definert som en doktrine som forfekter forbrytelse, sabotasje, vold og ulovlige terrormetoder som midler til å oppnå faglig eller politisk reform (se Murray: Red Scare. A Study in National Hysteria, 1919-1920).

Eksempelene kan forfleres, og det er heller ikke vanskelig å finne mer kjente og moderne paralleller til dagens terrorismebekjempelse og menneskerettighetsbrudd. Det er imidlertid ikke poenget. Poenget er følgende: Menneskerettighetene er i sannhet "umistelige". Det er imidlertid også kampen for å beholde dem, i den forstand at kampen må kjempes på nytt og på nytt – mot de sterke krefter som alltid vil stå på at hensikten hel- liger midlet.

Hans Christian Monsen